

Piše: Igor Isailović

Rebus sic stantibus

Doba Svetske ekonomske krize te specifičnosti današnjih ekonomija posebno su akuelizovale clausulu rebus sic stantibus u svakodnevnom obligaciono pravnim odnosima. Naime, mi stupamo u ugovorne (obligaciono-pravne) odnose sa ciljem da prava koja dobijamo iz navedenih ugovora budu u srazmeri sa obavezama koje preuzimamo.

Ukoliko u toku realizacije prava i obaveza nastupe promenjene okolnosti, kakva je sigurno Svetska ekonomska kriza, ugovorna strana koja ne ostvari svrhu zbog koja je ugovor zaključen ima pravo da zahteva "reviziju" svojih prava i obaveza.

Zakonom o obligacionim odnosima propisano je, naime, da:

"Ako posle zaključenja ugovora nastupe okolnosti koje otežavaju ispunjenje obaveze jedne strane, ili ako se zbog njih ne može ostvariti svrha ugovora, a u jednom i u drugom slučaju u toj meri da je očigledno da ugovor više ne odgovara očekivanjima ugovornih strana i da bi po opštem mišljenju bilo nepravično održati ga na snazi takav kakav je, strana kojoj je otežano ispunjenje obaveze, odnosno strana koja zbog promenjenih okolnosti ne može ostvariti svrhu ugovora može zahtevati da se ugovor raskine."

Rebus sic stantibus (promenjene okolnosti) je mogućnost da jedna ugovorna strana traži promenu svoje prestacije (davanja, činjenja, nečinjenja) i to usled nastupanja okolnosti koje ugrožavaju prvobitnu volju ugovornih strana, a nisu se mogle predvideti. Sve u cilju da bi se postigla ekvivalencija uzajamnih davanja. (wikipedia).

Zakonom je takođe propisano da sud:

"Pri odlučivanju o raskidanju ugovora, odnosno o njegovoj izmeni, se rukovodi načelima

poštenog prometa, vodeći računa naročito o cilju ugovora, o normalnom riziku kod ugovora odnosno vrste, o opštem interesu, kao i o interesima obeju strana."

Svetska ekonomska kriza (SEK) kao promenjena okolnost

SEK svakako jeste okolnost koju se nije mogla predvideti do samog njenog nastupanja i predstavlja promenjenu okolnost u većini ali ne i svim obligaciono-pravnim odnosima.

Naime, sud u slučaju spora nema "crno-belu" sliku ukoliko se bilo koja ugovorna strana pozove na ovu klauzulu usled SEKa, već odnose ugovornih strana posmatra posebno od slučaja do slučaja.

PRIMER 1: društvo A sa društvom B zaključilo 2006. godine ugovor o kupovini društva C (na odloženo plaćanje) koje kao core delatnost obavlja brokersku delatnost (kada su brokeri bili jedna od najprofitabilnijih delatnosti). Imajući u vidu opšte poznate činjenicu, da su berze pa samim tim i brokeri, nakon što je proglašena SEK-a, gotovo prestale sa radom, sledi da je nastupila promenjena okolnost zbog koje bi pravično bilo da se izmeni ugovor o kupovini društva jer cena koja je utvrđena, kada je to bio jedan od najprofitabilnijih delatnosti, sigurno nije adekvatna pravima koje je kupac stekao.

PRIMER 2: društvo A sa društvom B zaključilo 2006. godine ugovor o kupovini društva C (na odloženo plaćanje) koje kao core delatnost obavlja delatnost maloprodaje robe široke potrošnje (koja je tada ali i sada jedna od najprofitabilnijih delatnosti). U ovom slučaju pozivanje na SEKu sigurno ne bi bilo argumentovano. Ali i ovo ne možemo posmatrati generalno već se slučaj mora posmatrati u zavisnosti od formata maloprodajnog objekta. Ukoliko je, npr. core delatnost određenog formata maloprodajnog objekta robe široke potrošnje, bila "brendirana" roba visokog cenovnog razreda onda bi SEKa mogla da bude promenjena okolnost zbog koje bi tužilac mogao da se poziva na clausulu.

Prva činjenica na koju sud vodi računa jeste da li je do zaključenja ugovora došlo pre proglašenja SEKa ili je došlo posle.

Ukoliko je do preuzimanja obaveza došlo **pre proglašenja krize** onda bi SEK mogla da predstavlja promenjenu okolnost. Naime, SEK se ni u tim slučajevima ne prihvata kao utvrđenja činjenica već se konkretna prava i obaveze posmatraju ad hock.

Ukoliko je pak ugovorna obaveza preuzeta **posle SEK-a**, onda bi SEK-a i u tom slučaju mogla da predstavlja promenjenu okolnost samo u sadejstvu ostalih faktora.

PRIMER 3: društvo A sa društvom B zaključilo 2009. godine ugovor o kupovini društva C (na odloženo plaćanje) koje kao core delatnost obavlja delatnost hotelskih usluga (koja delatnost do danas nije imala značajnije fluktuacije). Na promenjene okolnosti se kupac može pozivati samo ukoliko SEKa toliko promeni svest turista da se umesto, tradicionalnog korišćenja hotelskih usluga, turisti masovno preorijentišu na hostele ili privatne apartmane.

Valutna klauzula (vezivanje za Švajcarski franak) u kreditnim poslovima kao promenjena okolnost

Jedna od najeklatantnijih primera na koju se dužnici iz kreditnih poslova mogu pozivati jeste krediti sa valutnom klauzulom koja je u prethodnom periodu bila vezana za Švajcarski franak.

Opšte je mišljenje stručne javnosti da sud u eventualnim sudskim postupcima u parnicama za promenu svojih ugovornih prestacija u slučaju ugovorne valutne klauzule u Švajcarskim francima nema težak zadatak da donese presudu kojom će usvojiti tužbeni zahtev dužnika.

Štaviše sud je ovlašćen da sagleda sve aspekte kreditnog posla tj. ugovora o kreditu te da vodeći računa naročito o cilju ugovora, opštem interesu i interesima obeju strana izmeni ugovorne obaveze i tako uspostavi ekvivalentnost u međusobnim davanjima.

Najsloženiji posao u ovim sporovima bi trebalo da bude ekspersko mišljenje veštaka ekonomske struke koji bi trebalo da daju svoje mišljenje u cilju uspostavljanja ekvivalentnosti davanja. Preovladava mišljenje da bi polazna osnova u svim veštačenjima trebalo da bude domaća valuta i prosečna kreditna stopa za ugovore konkretnog tipa.

Doslednom primenom ove klauzule pravosuđe bi po prvi put moglo da povрати poverenje u svoj rad i na taj način spreči enormno bogaćenje bankar-

PRIMER 4: društvo je uzelo kredit sa valutnom klauzulom u visini od 1.000 Švajcarskih franaka tj npr 100.000 RSD. Plaćalo je glavnica i kamatu 4 godine (npr 70.000rsd) a danas se za kredit duguje 120.000 RSD. Ovo je primer očigledne nesrazmere u davanjima. U konkretnom slučaju bilo bi potrebno da veštak utvrdi prosečnu stopu za domaću valutu, da iznos kredita i vraćanja konvertuje iz Švajcarskog franka u domaću valutu te da se presudom konstatuje koliki je trenutni dug u domaćoj valuti i tako uspostavi ekvivalentnost u davanju, jer sigurno nije bila namera dužnika da se njegov dug posle četiri godine redovnog vraćanja uveća umesto smanjuje.

skog sektora na teret posrnule privrede i osiromašene potrošačke korpe svojih građana.▣

Igor Isailović, advokat